

L'OBRA PÒSTUMA DE LA
DOCTORA REGINA SÁINZ DE LA MAZA¹

JOSEFINA MUTGÉ I VIVES
Institució Milà i Fontanals
(CSIC, Barcelona)

Tots els que vàrem conèixer i vàrem tractar la Regina Sáinz de la Maza sabem que, molt aviat, des de que va iniciar l'activitat investigadora amb la tesi de llicenciatura, es va anar especialitzant en el tema dels Ordes Militars Hispànics, i més concretament, sobre l'Orde Militar de Sant Jaume de l'Espasa. Són ben coneguts i de consulta obligada per a tots aquells que es vulguin especialitzar en aquestes matèries, els seus llibres i articles sobre l'Orde de Sant Jaume a la Corona d'Aragó i també el que va dedicar a l'Orde Militar de Sant Jordi d'Alfama.

Però, durant les llargues hores de recerca i de treball a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, la Regina també recollia copiós material relatiu a un gran nombre de monestirs catalano-aragonesos. El fet que, entre els registres de la cancelleria reial, apareguessin, amb freqüència, documents referents al monestir de Sixena cridà l'atenció de la Regina i començà a recollir-los i a registrar-los.

El monestir de Sixena està situat a l'Aragó, a la província d'Osca i al municipi de Villanueva de Sixena. A l'Edat Mitjana fou un monestir doble pertanyent a l'Orde Militar dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem. Hi

---

¹Aquest text fou llegit el dia 14 de maig de 1998, a la Sala d'Actes de la Delegació del CSIC a Barcelona, amb motiu de la presentació de l'obra pòstuma de la Regina SÁINZ DE LA MAZA, *El monasterio de Sijena. Catálogo de documentos del Archivo de la Corona de Aragón, I (1348-1451)*, Barcelona, CSIC, Institución Milá y Fontanals, 1998.

havia un convent de frares i un altre de monges o "dueñas", bé que els frares romanien sotmesos a la priora. La freqüència de documents referents a aquest monestir a la cancelleria reial s'explica perquè la seva història estigué molt vinculada a la Història de la Corona d'Aragó, ja que en aquest monestir de Sixena hi profesaren algunes infantes reials catalano-aragoneses, entre les quals cal destacar la infanta Blanca, filla del sobirà catalano-aragonès, Jaume II el Just, una filla del comte d'Urgell, Jaume II el Dissortat, també una germana d'aquest mateix comte, Isabel d'Aragó i de Montferrato, que és la que apareix com a il·lustració a la coberta del llibre, l'original de la qual es conserva al Museu Diocesà de Lleida.

El gran nombre de documents sobre Sixena trobats per la Regina la va decidir a publicar un *Catàleg*, ja que ella estava plenament convençuda —i jo també crec que així és en realitat— que l'edició de fonts documentals constitueix una línia molt important de treball i esdevé la base per a qualsevol recerca històrica medieval, realitzada amb rigor científic. El primer volum del *Catàleg*, que comprenia 1.016 registres des de l'any 1208 al 1348, el publicà l'any 1994. Llavors, ella fou autora i editora, ja que, amb el dit primer volum, la Regina donà els primer passos en el món de l'autoedició.

Després de la publicació del primer volum del *Catàleg*, la Dra. Sáinz de la Maza continuà investigant i revisant centenars de registres de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i encara trobà 478 documents més, que constitueixen aquest segon volum, que avui es presenta i que comprèn des de l'any 1348 fins al 1451. En aquest període, el monestir experimentà una progressiva decadència, la situació econòmica s'anà deteriorant. Malgrat tot, durant la segona meitat del segle XIV, es dugué a terme la construcció de l'Hospital del monestir. La primera meitat del segle XV, en canvi, es caracteritzà pel gran nombre de friccions i desavinences internes, pel que fa a l'elecció de les prioros.

Les registres documentals contingudes en el *Catàleg* —tant les del primer volum com les del segon—, són d'una gran riquesa temàtica i permeten d'estudiar, detalladament, la història del monestir en tots els aspectes: econòmic, religiós, jurídic, institucional, etc., com també la relació del cenobi amb els sobirans catalano-aragonesos.

L'estiu de 1997, abans d'iniciar les vacances, de les que malhauradament ja no en tornaria, la Regina tenia el volum II del *Catàleg* pràcticament acabat. Fins i tot, ja havia redactat una breu *Introducció* històrica. Ella

mateixa havia dit, textualment, que abans que acabés l'any 1997, volia deixar el llibre a punt de donar-lo a la impremta

Quan, després de l'inesperat traspàs de la Regina, vàrem entrar al despatx que ella ocupava a la Institució Milà i Fontanals, damunt de la seva taula de treball —no els haguérem pas de buscar en cap armari ni en cap arxivador—, en el lloc més visible, hi havia els folis que contenien el volum II del *Catàleg* i també la *Introducció* històrica, que semblava que deien: "Publiqueu-me. No em deixeu oblidats en un calaix".

Els seus companys del Departament, amb el suport del Director de la Institució Milà i Fontanals, Dr. Jaume Josa, vam pensar que el primer tribut que podríem retre a la bona amiga i companya tan prematurament traspasada —la més jove del grup d'Estudis Medievals— era donar forma de llibre a aquell text que contenia el treball de tantes i tantes hores d'arxiu. El mateix Dr. Josa proposà l'edició del llibre al Servei de Publicacions del CSIC i el seu Director, el Dr. Emilio Fernández-Galiano, acollí i recolzà, immediatament la proposta i el llibre ha pogut veure la llum en sis mesos.

No hi ha dubte que la nostra companya i amiga hauria dedicat encara el darrer trimestre de 1997 a revisar més registres de l'Arxiu, amb l'esperança sempre de trobar algun document més, desconegut, relatiu a Sixena i, amb tota seguretat, hauria ampliat amb moltes més pàgines la *Introducció* històrica. Això no ha estat possible de fer-ho. De manera que el llibre surt tal i com la Regina el va deixar. Ella hauria volgut perfeccionar-lo. Però crec que és important que s'hagi completat l'obra amb els dos volums, tal com ella tenia pensat en un principi.

Fins ara, he parlat de la Regina Sáinz de la Maza com a investigadora i historiadora, però vull aprofitar aquest acte per a manifestar que, l'amistat que em va unir amb la Regina durant gairebé trenta anys, em va permetre de conèixer les seves grans qualitats, no tan sols com a investigadora i historiadora, sinó des del punt de vista humà. Tots els que la coneixem, sabem que la Regina tenia moltes qualitats humanes, però vull remarcar-ne una d'aquestes: la seva generositat. La Regina investigava no només per a ella sinó també per als altres. Totes les notícies que trobava i que sabia que podien interessar alguna de les seves amistats, les hi transmetia generosament. A mi mateixa, m'havia donat totes les referències que ella sabia que podien interessar-me. Gràcies, Regina.

Malgrat que, amb el seu caràcter senzill, no era gens amiga de cap mena d'ostentacions —podríem explicar centenars d'anècdotes que ho demostren fefaentment—, malgrat això, tinc la seguretat que la Regina, des

de l'altre món, contempla amb complaença aquest acte que fem en la seva Memòria i en el seu honor. Moltes gràcies.

* * *

A l'esmentat acte de presentació de l'obra pòstuma de la Dra. Regina Sáinz de la Maza, hi participà la guitarrista Elisabeth Roma, familiar de la Regina. Va interpretar un recital de peces del mestre Regino Sáinz de la Maza, que varen servir de cloenda a la sessió.